Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Journal of Theology Faculty of Bulent Ecevit University
ISSN: 2148-3728 e-ISSN: 2148-9750 BEUİFD, Aralık-December 2025, 12 (2): 413-440

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi: Ardahan Üniversitesi Örneği

An Examination of Theology Faculty Students' Levels of Global Citizenship: The Case of Ardahan University

Osman YILMAZ

Dr., Diyanet İşleri Başkanlığı
PhD., Presidency of Religious Affairs
Ardahan / Türkiye
osmanylmz0657@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6381-8414

Makale Bilgisi / *Article Information*

Makale Türü / *Article Types* **:** Araştırma Makalesi / *Research Article*
Geliş Tarihi / *Received* **:** 21.08.2025
Kabul Tarihi / *Accepted* **:** 31.10.2025
Yayın Tarihi / *Published* **:** 30.12.2025
Yayın Sezonu / *Pub Date Season* **:** Aralık-*December*
Cilt / *Volume*: 12 • **Sayı / *Issue*:** 2 • **Sayfa / *Pages*:** 413-440

Atıf / *Cite as*
Yılmaz, Osman. İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi: Ardahan Üniversitesi Örneği. *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 12/2 (2025), 413-440.

Doi: 10.33460/beuifd.1769955

İntihal / *Plagiarism*
Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Yayın Hakkı / *Copyright*©
Yazarların dergide yayınlanan çalışmaları **CC BY-NC 4.0** lisansı altında yayımlanmakta ve telif hakları bu lisansın hükümlerine tabi olmaktadır.
*Authors publishing with the journal is licensed under the **CC BY-NC 4.0** and their copyright is subjected to the terms and conditions of this license.*

Öz: *Bu araştırmada Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Küreselleşmenin hız kazandığı günümüzde bireylerden, yalnızca ulusal düzeyde sorumluluk bilinci geliştirmeleri değil, aynı zamanda çevre sorunları, insan hakları ihlalleri, göç, yoksulluk ve toplumsal adaletsizlik gibi küresel meselelere duyarlı olmaları beklenmektedir. Bu durum, küresel vatandaşlık kavramını çağdaş eğitimin temel amaçlarından biri hâline getirmiştir. Değer odaklı yapısıyla din eğitimi, öğrencilerin evrensel değerlere yönelik farkındalık, kültürlerarası hoşgörü, barış ve adalet bilinci geliştirmelerinde önemli bir role sahiptir. İlahiyat fakülteleri ise sadece meslekî yeterlik kazandıran kurumlar değil, aynı zamanda öğrencilerin çokkültürlü yaşam becerilerini, toplumsal duyarlılıklarını ve etik sorumluluk bilincini güçlendirme potansiyeline sahip eğitim ortamlarıdır. Buna rağmen literatürde, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerini doğrudan inceleyen bir araştırmaya rastlanmamış olması çalışmanın özgün yönünü oluşturmaktadır. Araştırma nicel araştırma yaklaşımı temelinde, ilişkisel tarama deseniyle yürütülmüştür. Çalışma-*

nın evreni Türkiye'de ilahiyat fakülteleri öğrencileridir. Ulaşılabilir evrenini ise Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Örneklem, uygun örnekleme yöntemiyle seçilen ve 2023–2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde öğrenim görmekte olan toplam 230 öğrenciden oluşmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından hazırlanan "Kişisel Bilgi Formu" ile Morais ve Ogden tarafından geliştirilen, Şahin ve Çermik tarafından Türkçeye uyarlanan "Küresel Vatandaşlık Ölçeği" kullanılmıştır. Ölçek; sosyal sorumluluk, küresel yetkinlik ve küresel sivil katılım olmak üzere üç alt boyut ve 30 maddeden oluşmaktadır. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, bağımsız örneklemler t testi, tek yönlü ANOVA, anlamlılık durumunda Tukey testi, normal dağılmayan değişkenler için Kruskal-Wallis ve Mann-Whitney U testi, alt boyutlar arası ilişkiler için ise Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizler SPSS 25.0 programıyla gerçekleştirilmiş; anlamlılık düzeyi .05 olarak kabul edilmiştir. Araştırma bulguları, öğrencilerin küresel vatandaşlık düzeylerinin genel olarak orta-yüksek düzeyde olduğunu ortaya koymuştur. En yüksek ortalamalar sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik boyutlarında, en düşük ortalama ise küresel okuryazarlık boyutunda elde edilmiştir. Cinsiyet değişkeni yalnızca küresel sivil katılım boyutunda erkek öğrenciler lehine anlamlı bir farklılık göstermiştir. Anne eğitim düzeyinin öğrencilerin küresel vatandaşlık puanları üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu belirlenmiş, baba eğitim düzeyinin ise anlamlı bir farklılık oluşturmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca televizyon izleme süresi arttıkça sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik puanlarının azaldığı; sivil toplum kuruluşuna üyeliği bulunan öğrencilerin ise özellikle sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik düzeylerinde daha yüksek puanlara sahip oldukları belirlenmiştir. Bu çalışma, din eğitimi alanında küresel vatandaşlık konusuna odaklanması bakımından alanyazındaki boşluğu doldurmakta ve ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel süreçlere ilişkin farkındalık ve sorumluluk düzeylerine dair kanıtlar sunmaktadır. Elde edilen bulgular, müfredat geliştirme çalışmalarında küresel vatandaşlık göstergelerinin dikkate alınmasına, ders içeriklerinin insan hakları, çevre ahlakı, barış ve sosyal adalet gibi temalar etrafında zenginleştirilmesine ve uygulamalı faaliyetlerle desteklenmesine zemin hazırlayacak niteliktedir. Bununla birlikte araştırmanın tek bir fakülte ile sınırlı olması, sonuçların tüm Türkiye'deki ilahiyat fakültesi öğrencilerine genellenmesini güçleştirmektedir. Farklı üniversiteleri kapsayan çok merkezli çalışmaların yapılması, nitel veri toplama teknikleriyle öğrencilerin küresel vatandaşlık algılarının derinlemesine incelenmesi ve boylamsal araştırmalarla eğitsel müdahalelerin etkisinin test edilmesi gelecekteki araştırmalar için önemli bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Ayrıca din hizmetleri alanında görev alacak bu öğrencilerin küresel vatandaşlık yeterlikleri, toplumun farklı kesimleriyle kuracakları etkileşimin niteliği açısından da belirleyici görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Din Eğitimi, İlahiyat Fakültesi Öğrencileri, Küresel Vatandaşlık, Küreselleşme, Evrensel Değerler*

Abstract*: This study examines the levels of global citizenship among students at the Faculty of Theology at Ardahan University in terms of various variables. In today's rapidly globalizing world, individuals are expected not only to develop a sense of responsibility at the national level, but also to be sensitive to global issues such as environmental problems, human rights violations, migration, poverty, and social injustice. This situation has made the concept of global citizenship one of the fundamental goals of contemporary*

education. With its value-oriented structure, religious education plays an important role in developing students' awareness of universal values, intercultural tolerance, and a sense of peace and justice. Faculties of theology are not only institutions that provide professional qualifications, but also educational environments with the potential to strengthen students' multicultural life skills, social sensitivity, and ethical responsibility awareness. Nevertheless, the fact that no research directly examining the level of global citizenship among theology faculty students has been found in the literature constitutes the original aspect of this study. The research was conducted using a quantitative research approach with a correlational survey design. The population of the study consists of students enrolled in theology faculties in Turkey. The accessible population consists of students enrolled in the Faculty of Theology at Ardahan University. The sample consists of a total of 230 students selected using an appropriate sampling method and enrolled in the spring semester of the 2023–2024 academic year. The data collection tools used were the "Personal Information Form" prepared by the researcher and the "Global Citizenship Scale" developed by Morais and Ogden and adapted into Turkish by Şahin and Çermik. The scale consists of three sub-dimensions and 30 items: social responsibility, global competence, and global civic engagement. Descriptive statistics, independent samples t-test, one-way ANOVA, Tukey test in case of significance, Kruskal-Wallis and Mann-Whitney U test for non-normally distributed variables, and Pearson correlation analysis for relationships between sub-dimensions were used in the analysis of the data. All statistical analyses were performed using the SPSS 25.0 program; the significance level was set at .05. Research findings reveal that students' levels of global citizenship are generally at a medium-high level. The highest averages were obtained in the dimensions of social responsibility and global competence, while the lowest average was obtained in the dimension of global literacy. The gender variable showed a significant difference in favor of male students only in the global civic engagement dimension. It was determined that the mother's education level had a significant effect on students' global citizenship scores, while the father's education level was found to have no significant difference. Furthermore, it was determined that as television viewing time increased, social responsibility and global competence scores decreased; students who were members of a non-governmental organization had higher scores, particularly in social responsibility and global competence. This study fills a gap in the literature by focusing on global citizenship in the field of religious education and provides evidence regarding the awareness and responsibility levels of theology faculty students regarding global processes. The findings obtained provide a basis for considering global citizenship indicators in curriculum development efforts, enriching course content around themes such as human rights, environmental ethics, peace, and social justice, and supporting these with practical activities. However, the fact that the research is limited to a single faculty makes it difficult to generalize the results to all theology faculty students across Turkey. Conducting multi-center studies covering different universities, examining students' perceptions of global citizenship in depth using qualitative data collection techniques, and testing the impact of educational interventions through longitudinal studies are seen as important needs for future research. Furthermore, the global citizenship competencies of these students, who will serve in the field of religious services, are also seen as decisive in terms of the quality of their interaction with different segments of society.

***Keywords**: Religious Education, Theology Faculty Students, Global Citizenship, Globalization, Universal Values*

Giriş

Günümüzde hızla gelişen iletişim ve ulaşım teknolojileri, bireylerin ve toplumların birbirleriyle olan etkileşimlerini artırmış, farklı coğrafyalarda yaşanan gelişmelerin sınır tanımaksızın tüm insanlığı etkilediği bir dünya düzeni ortaya çıkarmıştır. Bu durum, küreselleşme olgusunun ekonomik veya teknolojik bir süreç olmadığını, sosyal, kültürel ve ahlaki boyutları da içeren çok katmanlı bir dönüşüm olduğunu göstermektedir. Çelikten,[1] küreselleşmeyi çağımızın en önemli olgularından biri olarak tanımlarken; Kirkwood,[2] bu sürecin dünyanın en uzak köşelerinde bile yıldırım hızıyla gerçekleştiğini ve insanların anında birbirine bağlandığını ifade etmektedir. Bu yeni küresel çağ, bireylerden de sadece ulusal değil, küresel düzeyde bir sorumluluk bilinci geliştirmelerini talep etmektedir.

Bu bağlamda, küresel vatandaşlık kavramı eğitim bilimlerinin ve sosyal bilimlerin merkezî konularından biri hâline gelmiştir. Morais ve Ogden,[3] küresel vatandaşlığı: sosyal sorumluluk, küresel yetkinlik ve küresel sivil katılım olmak üzere üç temel boyutta ele almakta ve bu boyutların bireyin küresel meselelerle bağlantı kurabilmesi için bütüncül bir yapı oluşturduğunu vurgulamaktadır. Dağaşan,[4] ise küresel vatandaşlığı, bireylerin yalnızca yerel değil, küresel düzeyde de sorumluluk taşıdıkları ve tüm insanlıkla ortak değerleri paylaştıkları bir kimlik olarak tanımlamaktadır. Bu anlayış, bireylerin kültürlerarası hoşgörü, çevresel duyarlılık, barış ve insan haklarına dayalı bir bakış açısı geliştirmesini gerekli kılmaktadır.

Eğitim, bu değerlerin bireylere kazandırılmasında temel araçlardan biridir. Durmuş,[5] eğitimin temel amaçlarından birinin vatandaşları hem ülkelerine hem de dünyaya karşı sorumluluklarının bilincinde bireyler olarak yetiştirmek olduğunu ifade eder. Koçar da,[6] küresel vatandaşlık eğitimini insan haklarına dayalı bir süreç olarak tanımlar ve çocuklara erken yaştan itibaren evrensel değerlerin kazandırılmasının önemini vurgular. Küresel vatandaşlık bilincinin gelişmesi, bireylerin ahlaki ve manevi temellerinin de güçlendirilmesini gerektirir. Bu bağlamda din eğitimi, bireylerin bu değerlere içsel bir anlam kazandırmalarına yardımcı olur ve küresel vatandaşlık özelliklerini içselleştirebilmeleri bakımından önemli bir işlev üstlenir.

1 Lütfullah Çelikten, *Sınıf Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile Öğrencilere Aktarmak İstedikleri Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki* (Niğde: Niğde Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 8.

2 Toni Fuss Kirkwood, "Our Global Age Requires Global Education: Clarifying Definitional Ambiguities", *The Social Studies* 92/1 (2001), 10.

3 Duarte B. Morais - Anthony C. Ogden, "Initial Development And Validation Of The Global Citizenship Scale", *Journal of Studies in International Education* 15/5 (2011), 445-466.

4 Emre Dağaşan, *Sınıf Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Tutumları ile Kültürel Değerlere Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024), 9.

5 Gülsemin Durmuş, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 2.

6 Enes Koçar, *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ile Küresel Vatandaşlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 32.

Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler, eğitim sistemlerini değiştirmiş; eğitimde artık yalnızca yerel değerlerin değil, evrensel gelişmelerin de dikkate alındığı bir anlayış benimsenmiştir.[7] Oxfam,[8] din eğitiminin küresel vatandaşlık eğitimiyle bütünleşerek öğrencilere adalet, eşitlik, barış, çevreye ve insanlara karşı sorumluluk gibi evrensel değerleri farklı bakış açılarından değerlendirme fırsatı sunduğunu belirtir. Aynı zamanda farklı inançları tanıtarak kültürel çeşitlilik farkındalığını artırır ve bireylerin empati, eleştirel düşünme ve başkalarına saygı gibi becerilerini geliştirir. Altaş da,[9] çokkültürcü anlayışa dayalı bir din eğitiminin sadece dinî farklılıklara değil; etnik, toplumsal ve cinsel çeşitliliğe karşı da olumlu bir bilinç geliştirdiğini vurgulamaktadır. Bu yönüyle din eğitimi, bireyleri küresel vatandaşlık kavramına hazırlamada önemli bir rol oynar.

Yılmaz,[10] din eğitiminin bireylerde barışçıl ve evrensel bir bakış açısı geliştirdiğini, farklı kültürlerle sağlıklı iletişim kurma becerisini artırdığını ve küresel barış için vazgeçilmez olduğunu ifade etmektedir. Özellikle ilahiyat fakülteleri bu sürecin temel aktörleri olarak öne çıkmaktadır. Toy ise,[11] küresel sorunlar karşısında bireysel kayıtsızlığın artık mümkün olmadığını, tüm insanlığın "aynı gemide" olduğunu ve iş birliği yapılmadığında bu sorunlardan herkesin etkileneceğini vurgulaması, ilahiyat fakültelerinin bu noktadaki sorumluluğunu daha da belirgin kılmaktadır.

İlahiyat fakülteleri, dinî bilgi kazandıran kurumlar olmasıyla beraber bireyleri toplumsal duyarlılık, kültürel anlayış, barış ve insan hakları gibi küresel değerlerle donatan eğitim ortamları olarak öne çıkmaktadır. Nitekim, söz konusu fakültelerin dinî bilgi aktarmasıyla beraber, yaşam becerileriyle donanmış; dinî sorunlara çözüm üretebilen, rol model olabilen ve topluma rehberlik edebilecek bireyler yetiştirmeyi hedeflediği, önceki çalışmalarla da ortaya konulmuştur.[12] Ayrıca ilahiyat fakülteleri, bireylerin çok yönlü gelişimini merkeze alarak özgüven, toplumsal sorumluluk ve kültürel farkındalık gibi değerleri önceleyen bir eğitim anlayışını benimsemektedir.[13] Bu nedenle, ilahiyat fakültelerinin meslekî eğitimin ötesine geçerek evrensel ve insânî değerlere dayalı bir eğitim anlayışıyla birey

7 Sariye Doğan - İbrahim Aşlamacı, "Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin Değer Eğitimi Açısından Analizi", *Çukurova Araştırmaları* 11/1 (2025), 73.

8 Oxfam. *Education for Global Citizenship: A guide for Schools*. 2015. 13.

9 Nurullah Altaş, "Küreselleşme, Çokkültürcülük ve Din Eğitimi", *Din Eğitiminde Çağdaş Konular*. ed. Mustafa Köylü (İstanbul: Dem Yayınları, 2020), 43.

10 Hüseyin Yılmaz, *Din Eğitimi ve Sosyal Barış* (İstanbul: Dem Yayınları, 2019), 127.

11 İlknur Toy, "Türkiye'de Küresel Vatandaşlık Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Araştırma Eğilimlerinin İncelenmesi: Bir Meta-Sentez çalışması", *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 9/1 (2023), 54.

12 Recep Uçar - Tuba Kurt, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yaşam Becerileri ile Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Rize İlahiyat Dergisi* 28 (2025), 233; Recep Uçar - Dilek Gürbüz Yiğit, "Üniversite Öğrencilerinin İlahiyatçı Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 58 (2025), 79.

13 İsmail Sağlam - Züleyha Demir Sakınmaz, "İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Yetkinliklerinin Değerlendirilmesi", *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 17 (2023), 360. Sümeyra Arıcan, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Tutumları ve Lisans Eğitimi Deneyimleri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 14/1 (2025), 2.

yetiştirme misyonunu daha derinlemesine analiz etme ihtiyacı, bu çalışmanın ortaya çıkışını gerekli kılmıştır.

Araştırmanın temel problemi "İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri nedir ve bu düzeyler hangi değişkenlere göre farklılaşmaktadır?" sorusudur. Bu problem doğrultusunda, öğrencilerin küresel vatandaşlık düzeyleri cinsiyet, sınıf düzeyi, yaş, anne-baba eğitim durumu, internet kullanım durumu, kullanılan sosyal medya uygulaması, TV izleme süresi, sivil toplum kuruluşu (STK) üyelik durumu değişkenler açısından incelenerek anlamlı farkların olup olmadığı araştırılmıştır.

Literatür incelendiğinde, İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerini doğrudan ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bununla birlikte, alanyazında ilahiyat fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin yaşam becerileri ile geleceğe dair kaygıları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışma;[14] öğrencilerin eleştirel düşünme beceri düzeyleri ve bu becerileri etkileyen faktörlere yönelik çalışma;[15] benlik algısı ve bireylerin kendilerini ne ölçüde yetkin gördüklerini tespit etmeye yönelik çalışma ile,[16] gelecek zaman algısı ile akademik erteleme davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunmaktadır.[17] Bu durum, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerini inceleyen araştırmaların eksikliğini ortaya koymakta ve bu çalışmanın din eğitimi alanına katkıda bulunma gerekliliğini açıkça göstermektedir.

Öte yandan, farklı fakülte ve disiplinlerde öğrenim gören öğrencilerin küresel vatandaşlık düzeylerini inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Örneğin Göl,[18] Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutum düzeylerinin farklı değişkenler açısından değişip değişmediğini belirlemeyi amaçlamıştır. Benzer şekilde Balbağ,[19] ilkokul 4. sınıf öğrenci ve öğretmenlerinin küresel vatandaşlık algılarını ve Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilen uygulamaları incelemiştir. Bulut ve Öksüzoğlu,[20] öğretmen adaylarının küresel okuryazarlık düzeylerini ve bu düzeyleri etkileyen faktörleri araştırmış; küresel okuryazarlığın öğretmen yetiştirme programlarında geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Engin ve Sar-

14 Uçar - Kurt, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yaşam Becerileri ile Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi".

15 Arıcan, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Tutumları ve Lisans Eğitimi Deneyimleri".

16 Sağlam - Demir Sakınmaz, "İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Yetkinliklerinin Değerlendirilmesi".

17 Hamza Aktaş, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algısı ile Akademik Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki: Gümüşhane Üniversitesi Örneği", *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (2021), 271-299.

18 Emrullah Göl, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi* (Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2013).

19 Nur Leman Balbağ, *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Öğrenci ve Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlık Algıları* (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016).

20 Birol Bulut - Muhammet Kürşat Öksüzoğlu, "Öğretmen Adaylarının Küresel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi", *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 13/1 (2025), 254-284.

sar ise[21] Ege Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'nda öğrenim gören öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamıştır. Döndü ve Karadağ da,[22] sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemiş ve öğrencilerin küresel vatandaşlık bilincinin orta düzeyde olduğunu tespit etmiştir. Türk tarafından yürütülen çalışmada ise[23] çağın ihtiyaçları doğrultusunda küresel okuryazarlık için temel yetkinlik alanlarını içeren teorik bir model oluşturulmuş, ortaokul öğrencileri için "Küresel Okuryazarlık Ölçeği" geliştirilmiş ve sosyal bilgiler dersinde küresel okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik yaklaşımlar önerilmiştir. Son olarak, Erdoğan[24] küreselleşmenin etkisiyle bireylerin yerel ve küresel kimlik algılarındaki değişime odaklanarak turist rehberlerinin küresel vatandaşlık düzeylerini belirlemiş ve bu düzeylerin çeşitli demografik değişkenlerle ilişkisini incelemiştir.

Bu çalışmaların genel olarak eğitim, sosyal bilgiler, turizm ve öğretmen yetiştirme alanlarında yürütüldüğü görülmektedir. Ancak din eğitimi bağlamında, özellikle ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerine ilişkin bir araştırmanın bulunmaması, mevcut çalışmayı özgün ve din eğitimi alanına katkı sağlayıcı bir konuma taşımaktadır.

1. Yöntem

1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel araştırma yaklaşımı temelinde yürütülmüş olup tarama (survey) deseni kullanılmıştır. Bu desende araştırmacılar, bir evrenin tutum, görüş, davranış veya özelliklerini belirlemek amacıyla anket ya da yapılandırılmış görüşme yoluyla veri toplarlar. Elde edilen nicel veriler, araştırma sorularını veya hipotezleri test etmek için istatistiksel yöntemlerle analiz edilir ve sonuçlar önceki çalışmalarla karşılaştırılarak yorumlanır.[25] Bu araştırmada tarama modelinin tercih edilmesinin nedeni, İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerini betimlemek ve bu düzeylerin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak istenmesidir. Bu model, mevcut durumu olduğu gibi saptamaya ve değişkenler arasındaki ilişkileri istatistiksel olarak incelemeye uygun bir yapı sunmaktadır.

21 Gizem Engin - Fırat Sarsar, "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", *International Journal of Human Sciences* 12/1 (2015), 150-161.

22 Döndü Özdemir Özden - Yıldıray Karadağ, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", *International Journal of Field Education* 7/2 (2021), 12-35.

23 Hakan Türk, *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Küresel Okuryazarlık Yetkinliği: Ünye Örneği* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022).

24 Yakup Erdoğan, "Turist Rehberlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeyini Demografik Açıdan Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma", *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/43 (2024), 299-308.

25 John W. Creswell, *Eğitim Araştırmaları Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi* (İstanbul: Edam Yayıncılık, 2020), 481.

1.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmanın çalışma evrenini Türkiye'deki ilahiyat fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Ancak bu evrenin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından, araştırmanın ulaşılabilir evreni Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileriyle sınırlandırılmıştır. Bu doğrultuda, elde edilen bulgular yalnızca ulaşılabilir evren kapsamında yer alan Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencileri için geçerli kabul edilmekte; genellemeler, tüm Türkiye'yi değil yalnızca bu öğrenci grubunu kapsamaktadır. Bu çalışmada örneklem, olasılıklı olmayan örnekleme türlerinden uygun örnekleme yaklaşımı temel alınarak oluşturulmuştur. Bu yöntemde, örneklem seçiminde zaman, maliyet, ulaşılabilirlik ve konum gibi pratik sınırlılıklar dikkate alınarak araştırma açısından en elverişli bireyler tercih edilmektedir.[26] Araştırmanın yürütüldüğü dönemde araştırmacının Ardahan'da ikamet etmesi, Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencilerine ulaşımı kolaylaştırmıştır. Bu nedenle örneklem seçiminde erişilebilirlik temel etken olmuştur. Bu doğrultuda, araştırmanın örneklemini 2023-2024 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan ve her sınıf düzeyinden, araştırmaya katılmaya istekli öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin dağılım Tablo 1'de gösterilmiştir:

Tablo 1: Araştırmaya Katılan Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı

Değişkenler	**n**	**%**
Cinsiyet		
Kadın	165	71.7
Erkek	65	28.3
Sınıf Düzeyi		
1. Sınıf	61	26.5
2. Sınıf	47	20.4
3. Sınıf	64	27.8
4. Sınıf	58	25.2
Anne Eğitim		
Okuryazar	66	28.7
İlkokul	109	47.4
Ortaokul	24	10.4
Lise	11	4.8
Üniversite	20	8.7

26 Sedef Canbazoğlu Bilici, "Örnekleme Yöntemleri", *Eğitimde Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 71-72.

Tablo 1: Devam

Baba Eğitim		
Okuryazar	24	10.4
İlkokul	100	43.5
Ortaokul	57	24.8
Lise	27	11.7
Üniversite	22	9.6
İnternet Kullanım Süresi		
0-60 dk	27	11.7
61-120 dk	75	32.6
120 dk ve üzeri	128	55.7
Kullanılan Sosyal Medya Uygulaması		
Instagram	131	57.0
YouTube	29	12.6
WhatsApp	48	20.9
Diğer	22	9.6
TV İzleme Süresi		
0-30 dk	140	60.9
31-60 dk	59	25.7
61 dk ve üzeri	31	13.5
STK Üyelik		
Evet	35	15.2
Hayır	195	84.8

Araştırmaya 165 kadın (%71,7) ve 65 erkek (%28,3) katılmış, böylece örneklem toplam 230 kişiden oluşmuştur. Katılımcıların 61'i (%26,5) 1. sınıf, 47'si (%20,4) 2. sınıf, 64'ü (%27,8) 3. sınıf ve 58'i (%25,2) 4. sınıf öğrencisidir. Katılımcıların 66'sının (%28,7) annesi okuryazar, 109'unun (%47,4) ilkokul, 24'ünün (%10,4) ortaokul, 11'inin (%4,8) lise ve 20'sinin (%8,7) üniversite mezunudur. Ayrıca 24'ünün (%10,4) babası okuryazar, 100'ünün (%43,5) ilkokul, 57'sinin (%24,8) ortaokul, 27'sinin (%11,7) lise ve 22'sinin (%9,6) üniversite mezunudur. Katılımcıların 27'si (%11,7) günde 0-60 dakika, 75'i (%32,6) 61-120 dakika, 128'i (%55,7) ise 120 dakika ve üzerinde internet kullanmaktadır. Ayrıca 140 katılımcı (%60,9) günde 0-30 dakika, 59'u (%25,7) 31-60 dakika, 31'i (%13,5) ise 61 dakika ve üzeri süreyle televizyon izlemektedir. Kullanılan sosyal medya uygulamaları arasında en çok tercih edilen platform Instagram'dır (n = 131, %57,0). Bunu sırasıyla WhatsApp (n = 48,

%20,9), YouTube (n = 29, %12,6) ve diğer uygulamalar (n = 22, %9,6) takip etmektedir. Son olarak, STK üyeliği durumuna bakıldığında 35 katılımcının (%15,2) herhangi bir sivil toplum kuruluşuna üye olduğunu, 195'inin (%84,8) ise üye olmadığını görülmektedir.

1.3. Veri Toplama Araçları

"Kişisel Bilgi Formu", araştırmacı tarafından katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Formda öğrencilerin cinsiyet, yaş, sınıf düzeyi, anne-baba eğitim durumu, sosyal ağ kullanım sıklığı, internet kullanım süresi, televizyon izleme süresi ve STK üyelik durumu gibi değişkenlere ilişkin sorular yer almaktadır. Bu form aracılığıyla elde edilen veriler, katılımcıların demografik profillerini tanımlamak ve değişkenler arasındaki olası farkları incelemek amacıyla kullanılmıştır. "Küresel Vatandaşlık Ölçeği (KVÖ)", Morais ve Ogden (2011) tarafından geliştirilmiş, Şahin ve Çermik (2014) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.[27] Ölçek, bireylerin küresel vatandaşlık düzeylerini ölçmek amacıyla geliştirilmiş Likert tipi bir ölçme aracıdır. 30 madde ve üç alt boyuttan (Sosyal Sorumluluk, Küresel Yetkinlik, Küresel Sivil Katılım) oluşmaktadır. Maddeler "Kesinlikle Katılmıyorum (1)" ile "Kesinlikle Katılıyorum (5)" arasında derecelendirilmiştir. Sosyal Sorumluluk boyutundaki maddelerin tamamı ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 30, en yüksek puan 150'dir. Türkçe uyarlama sürecinde yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışmalarında, açımlayıcı faktör analizi sonucunda toplam varyansın %51,63'ünü açıklayan üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları model uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermiştir. Ölçeğin toplamına ilişkin Cronbach's α = .72, alt boyutlara ilişkin güvenirlik katsayıları ise .70–.72 arasında değişmektedir. Bu bulgular, Küresel Vatandaşlık Ölçeği'nin Türk üniversite öğrencileri üzerinde geçerli ve güvenilir biçimde kullanılabileceğini göstermektedir. Bu nedenle söz konusu ölçek, araştırmanın amaçları doğrultusunda uygun bir ölçme aracı olarak tercih edilmiştir.

1.4. Veri Toplama Süreci

Uygulama izinlerinin alınmasının ardından veri toplama sürecine geçilmiştir. Araştırmanın veri toplama işlemi, 2024 eğitim-öğretim yılının Mayıs ayında gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, ilahiyat fakültesi öğretim üyeleri ve fakülte sekreterliği aracılığıyla ulaşılarak, gönüllülük esasına dayalı olarak veri toplanmıştır. Uygulama sürecinde toplam 250 öğrenciye ölçek formu dağıtılmıştır. Ancak, eksik doldurulan veya tutarsız yanıtlar içeren 20 form değerlendirmeye alınmamıştır. Böylece, 230 öğrenciden elde edilen geçerli veriler analizlerde kullanılmıştır.

27 İbrahim Fevzi Şahin - Fatih Çermik, "Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması.", *Eastern Geographical Review* 31 (2014), 207-218.

1.5. Veri Analizi

Gruplarda yer alan katılımcıların farklı değişkenlere göre dağılımları, betimsel istatistik yöntemleriyle frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma değerleri üzerinden gösterilmiştir. Sürekli değişkenler için minimum, maksimum, ortalama ve standart sapma değerleri hesaplanmış; kategorik değişkenlerde ise frekans ve yüzde değerleri sunulmuştur. Veri setinin normal dağılıma uygunluğunu değerlendirmek amacıyla çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş, ayrıca histogramlar ve Q-Q grafikleri kullanılmıştır. Analizler sonucunda, Tablo 2'de görülebileceği gibi çarpıklık ve basıklık değerleri -1 ile +1 aralığında değerler almıştır ve bu sonuç veri setinin normal dağılım varsayımını karşıladığını göstermiştir. İki grup arasındaki karşılaştırmalarda bağımsız örneklemler için t testi, üç ve daha fazla grup içeren karşılaştırmalarda ise tek yönlü ANOVA (anlamlılık durumunda Tukey çoklu karşılaştırma testi) ya da Kruskal-Wallis H testi (anlamlılık durumunda Mann-Whitney U testi) uygulanmıştır. Ölçeğin alt boyutları arasındaki ilişkinin incelenmesinde Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır. Tüm istatistiksel testler için anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Verilerin istatistiksel analizleri IBM SPSS Statistics for Windows, Version 25.0 (IBM Corp., 2017) programı ile gerçekleştirilmiştir.

1.6. Etik İzinler

Araştırmada kullanılacak ölçek için öncelikle ölçek sahibinden gerekli izin alınmıştır. Çalışma, İnönü Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulunun 17.04.2024 tarihli, 8 sayılı oturumunda alınan 8 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur. Bu onayın ardından, Ardahan Üniversitesi Rektörlüğünden 2400014423 sayılı ve 03.05.2024 tarihli yazı ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerine ölçek uygulanmasına izin verilmiştir.

2. Bulgular

Araştırma problemine yanıt bulmak amacıyla gerçekleştirilen analizler sonucunda elde edilen bulgular, bu bölümde sunulmuştur. Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyutlarına ilişkin minimum–maksimum değerler, ortalama–standart sapma ile çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiştir. Analiz sonuçları, tüm değişkenlerin kabul edilebilir sınırlar içinde olduğunu göstermiştir. Ayrıca çarpıklık ve basıklık değerleri de -1 ile +1 aralığındadır. Bu sonuç bütün değişkenlerin normal dağılım sayıltısını karşıladığını göstermektedir. Ayrıca ölçeklere ilişkin Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları da sosyal sorumluluk alt boyutu için .859, küresel yetkinlik alt boyutu için .704, küresel sivil katılım alt boyutu için .756 ve Küresel Okuryazarlık Ölçeği için .907 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen bu sonuçlar hem alt boyutların hem de ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık değerlerinin kabul edilebilir düzeyde olduğunu göstermektedir. Bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin En Düşük- En Yüksek Değerler, Ortalama-Standart Sapma Değerleri Basıklık-Çarpıklık Değerleri ve Güvenirlik Değerleri

Değişkenler	N	En Düşük	En Yüksek	Ort.	S	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach Alfa
Sosyal Sorumluluk	230	13.00	62.00	39.63	9.25	-.233	.232	.859
Küresel Yetkinlik	230	11.00	58.00	32.47	7.31	-.215	.694	.704
Küresel Sivil Katılım	230	6.00	30.00	17.65	4.00	-.300	.535	.756
Küresel Vatandaşlık	230	2.00	10.00	4.84	1.65	.371	.483	.907

Sosyal sorumluluk ile küresel yetkinlik arasında yüksek düzeyde pozitif ve anlamlı bir ilişki vardır ($r = .831$, $p < .001$). Benzer şekilde, sosyal sorumluluk ile küresel sivil katılım ($r = .774$, $p < .001$) ve küresel vatandaşlık ($r = .595$, $p < .001$) arasında da anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Küresel yetkinlik ile küresel sivil katılım ($r = .722$, $p< .001$) ve küresel vatandaşlık ($r = .626$, $p < .001$) arasında da anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca, küresel sivil katılım ile küresel vatandaşlık arasında da pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .630$, $p < .001$). Bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutları Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	Sosyal Sorumluluk	Küresel Yetkinlik	Küresel Sivil Katılım
Sosyal Sorumluluk	1		
Küresel Yetkinlik	.831	1	
Küresel Sivil Katılım	.774	.722	1
Küresel Vatandaşlık	.595	.626	.630

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyutlarının ortalamaları, cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmak üzere dört ayrı bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda, erkek katılımcıların küresel sivil katılım alt boyutuna ilişkin ortalamalarının anlamlı biçimde daha yüksek olduğu bulunmuştur ($t(228) = -1.985$, $p < .05$). Bununla birlikte, ölçeğin diğer alt boyutları ile toplam puan ortalamalarında cinsiyete dayalı anlamlı bir fark tespit edilmemiştir ($p > .05$). İlgili bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Cinsiyete göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	Ort.	S	% 95 Güven Aralığı		t	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Sosyal Sorumluluk	Kadın	165	39.04	8.77	-4.79	.53	-1.579	.116
	Erkek	65	41.17	10.30				
Küresel Yetkinlik	Kadın	165	32.01	7.12	-3.74	.47	-1.531	.127
	Erkek	65	33.65	7.71				
Küresel Sivil Katılım	Kadın	165	17.32	3.89	-2.30	-.01	**-1.985**	**.048**
	Erkek	65	18.48	4.19				
Küresel Vatandaşlık	Kadın	165	4.72	1.65	-.89	.06	-1.732	.085
	Erkek	65	5.14	1.62				

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyutlarının ortalamaları, katılımcıların sınıf düzeylerine göre karşılaştırılmak üzere dört ayrı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, alt boyutlar ve toplam puan ortalamaları açısından sınıf değişkenine bağlı anlamlı bir farklılık bulunmadığını göstermiştir ($p > .05$). Elde edilen bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Katılımcıların Sınıfına göre Karşılaştırılması

Değişkenler	Eğitim Düzeyi	n	Ort.	S	% 95 Güven Aralığı		F	p
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Sosyal Sorumluluk	1. Sınıf	61	38.03	8.61	35.83	40.24	1.290	.279
	2. Sınıf	47	39.77	10.86	36.58	42.95		
	3. Sınıf	64	41.27	8.71	39.09	43.44		
	4. Sınıf	58	39.43	9.01	37.06	41.80		
	Toplam	230	39.64	9.25	38.44	40.84		
Küresel Yetkinlik	1. Sınıf	61	31.11	6.73	29.39	32.84	1.129	.338
	2. Sınıf	47	32.32	8.61	29.79	34.85		
	3. Sınıf	64	33.17	6.70	31.50	34.85		
	4. Sınıf	58	33.26	7.38	31.32	35.20		
	Toplam	230	32.47	7.31	31.52	33.42		

Tablo 5: Devam

Küresel Sivil Katılım	1. Sınıf	61	17.31	3.94	16.30	18.32	.576	.631
	2. Sınıf	47	17.45	4.51	16.12	18.77		
	3. Sınıf	64	18.19	3.46	17.32	19.05		
	4. Sınıf	58	17.57	4.22	16.46	18.68		
	Toplam	230	17.65	4.00	17.13	18.17		
Küresel Vatandaşlık	1. Sınıf	61	4.98	1.83	4.51	5.45	.529	.663
	2. Sınıf	47	4.98	1.79	4.45	5.50		
	3. Sınıf	64	4.67	1.36	4.33	5.01		
	4. Sınıf	58	4.76	1.66	4.32	5.19		
	Toplam	230	4.84	1.65	4.62	5.05		

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyutlarının ortalamaları, katılımcıların sınıf düzeylerine göre Kruskal-Wallis H testiyle karşılaştırılmıştır. Analizler, alt boyutlar açısından sınıf değişkenine bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermiştir ($p > .05$). Ancak toplam puan ortalamalarında gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık belirlenmiştir ($F(4, 225) = 9.903$, $p < .05$). Yapılan ikili karşılaştırmalar, annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin toplam puan ortalamalarının, annesi okuryazar veya ilkokul mezunu olanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanında, annesi ortaokul mezunu olan öğrencilerin toplam puan ortalamalarının da annesi ilkokul mezunu olanlara göre anlamlı biçimde daha yüksek olduğu saptanmıştır. İlgili bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Katılımcıların Anne Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	**Anne Eğitim Düzeyi**	**n**	**Ort.**	**S**	**Sıra Ort.**	**KW**	***p***
Sosyal Sorumluluk	Okuryazar	66	39.79	9.36	116.73	7.188	.126
	İlkokul	109	38.34	9.01	106.18		
	Ortaokul	24	41.88	9.51	133.81		
	Lise	11	44.00	8.92	150.64		
	Üniversite	20	41.15	9.49	120.90		
	Toplam	230	39.64	9.25			

Tablo 6: Devam

Küresel Yetkinlik	Okuryazar	66	32.62	7.99	116.58	6.317	.177
	İlkokul	109	31.35	7.02	105.91		
	Ortaokul	24	34.38	8.03	130.27		
	Lise	11	34.73	4.98	138.45		
	Üniversite	20	34.60	5.89	133.88		
	Toplam	230	32.47	7.31			
Küresel Sivil Katılım	Okuryazar	66	17.80	4.03	118.70	4.798	.309
	İlkokul	109	17.25	4.03	108.57		
	Ortaokul	24	18.04	3.50	122.40		
	Lise	11	19.55	3.45	151.23		
	Üniversite	20	17.80	4.54	114.78		
	Toplam	230	17.65	4.00			
Küresel Vatandaşlık	Okuryazar	66	4.73	1.35	111.77	**9.903**	**.042**
	İlkokul	109	4.60	1.54	105.86		
	Ortaokul	24	5.46	2.17	136.15		
	Lise	11	5.27	1.62	140.18		
	Üniversite	20	5.55	2.14	142.00		
	Toplam	230	4.84	1.65			

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyutlarının ortalamaları, katılımcıların baba eğitim düzeyine göre Kruskal-Wallis H testiyle karşılaştırılmıştır. Analizler sonucunda, alt boyutlar ve toplam puan ortalamaları açısından baba eğitim düzeyine bağlı anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (p > 05). İlgili bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo 7: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Katılımcıların Baba Eğitim Düzeyine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	**Baba Eğitim Düzeyi**	**n**	**Ort.**	**S**	**Sıra Ort.**	**KW**	***p***
Sosyal Sorumluluk	Okuryazar	24	42.33	7.81	132.54	4.139	.388
	İlkokul	100	39.37	8.25	112.90		
	Ortaokul	57	38.32	9.45	107.59		
	Lise	27	41.89	10.70	130.98		
	Üniversite	22	38.59	12.01	110.25		
	Toplam	230	39.64	9.25			

Tablo 7: Devam

Küresel Yetkinlik	Okuryazar	24	33.58	5.92	125.83	1.179	.882
	İlkokul	100	32.67	7.01	115.98		
	Ortaokul	57	31.72	7.59	108.98		
	Lise	27	32.59	8.11	118.20		
	Üniversite	22	32.18	8.64	115.64		
	Toplam	230	32.47	7.31			
Küresel Sivil Katılım	Okuryazar	24	19.00	2.62	137.69	3.834	.429
	İlkokul	100	17.63	3.62	112.49		
	Ortaokul	57	17.11	4.22	108.74		
	Lise	27	17.93	4.41	122.81		
	Üniversite	22	17.32	5.51	113.52		
	Toplam	230	17.65	4.00			
Küresel Vatandaşlık	Okuryazar	24	4.79	1.10	117.67	.882	.927
	İlkokul	100	4.87	1.57	116.31		
	Ortaokul	57	4.63	1.50	109.11		
	Lise	27	5.00	1.92	118.72		
	Üniversite	22	5.09	2.47	122.09		
	Toplam	230	4.84	1.65			

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyutlarının ortalamaları, katılımcıların günlük internet kullanım sürelerine göre karşılaştırılmak amacıyla dört ayrı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, alt boyutlar ve toplam puan ortalamalarında internet kullanım süresine göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > 05$). Bulgular Tablo 8'de yer almaktadır.

Tablo 8: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Katılımcıların Günlük İnternet Kullanım Süresine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	**Günlük İnternet Kullanım Süresi**	**n**	**Ort.**	**S**	**%95 Güven Aralığı**		**F**	**p**
					Alt Sınır	**Üst Sınır**		
Sosyal Sorumluluk	0-60 dk.	27	40.04	9.25	36.38	43.70	.068	.934
	61-120 dk.	75	39.83	9.23	37.70	41.95		
	120 dk. ve üzeri	128	39.45	9.33	37.81	41.08		
	Toplam	230	39.64	9.25	38.44	40.84		

Tablo 8: Devam

Küresel Yetkinlik	0-60 dk.	27	32.89	6.03	30.50	35.27	.295	.745
	61-120 dk.	75	31.95	7.41	30.24	33.65		
	120 dk. ve üzeri	128	32.70	7.53	31.38	34.01		
	Toplam	230	32.47	7.31	31.52	33.42		
Küresel Sivil Katılım	0-60 dk.	27	16.93	3.66	15.48	18.37	.547	.579
	61-120 dk.	75	17.63	3.88	16.74	18.52		
	120 dk. ve üzeri	128	17.81	4.15	17.09	18.54		
	Toplam	230	17.65	4.00	17.13	18.17		
Küresel Vatandaşlık	0-60 dk.	27	4.81	1.44	4.24	5.39	.328	.721
	61-120 dk.	75	4.72	1.47	4.38	5.06		
	120 dk. ve üzeri	128	4.91	1.80	4.60	5.23		
	Toplam	230	4.84	1.65	4.62	5.05		

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyut ortalamaları, katılımcıların tercih ettikleri sosyal medya uygulamalarına göre karşılaştırılmak üzere dört ayrı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, alt boyutlar ve toplam puan ortalamaları açısından anlamlı bir farklılık görülmemiştir ($p > .05$). İlgili bulgular Tablo 9'da sunulmaktadır.

Tablo 9: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Kullandıkları Sosyal Medya Uygulamasına göre Karşılaştırılması

Değişkenler	**Kullanılan Sosyal Medya Uygulaması**	**n**	**Ort.**	**S**	**% 95 Güven Aralığı**		**F**	**p**
					Alt Sınır	**Üst Sınır**		
Sosyal Sorumluluk	Instagram	131	39.83	9.64	38.17	41.50	.999	.394
	YouTube	29	41.10	9.90	37.34	44.87		
	WhatsApp	48	37.77	8.00	35.45	40.09		
	Diğer	22	40.64	8.47	36.88	44.39		
	Toplam	230	39.64	9.25	38.44	40.84		
Küresel Yetkinlik	Instagram	131	32.49	8.01	31.10	33.87	.336	.799
	YouTube	29	33.34	7.76	30.39	36.30		
	WhatsApp	48	31.71	5.79	30.03	33.39		
	Diğer	22	32.91	5.24	30.59	35.23		
	Toplam	230	32.47	7.31	31.52	33.42		

Tablo 9: Devam

Küresel Sivil Katılım	Instagram	131	17.69	4.19	16.96	18.41	.747	.525
	YouTube	29	18.21	4.48	16.50	19.91		
	WhatsApp	48	16.98	3.21	16.05	17.91		
	Diğer	22	18.14	3.77	16.46	19.81		
	Toplam	230	17.65	4.00	17.13	18.17		
Küresel Vatandaşlık	Instagram	131	4.80	1.70	4.51	5.10	.347	.791
	YouTube	29	5.07	1.79	4.39	5.75		
	WhatsApp	48	4.73	1.53	4.29	5.17		
	Diğer	22	5.00	1.48	4.34	5.66		
	Toplam	230	4.84	1.65	4.62	5.05		

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyut ortalamaları, katılımcıların televizyon izleme sürelerine göre karşılaştırılmak amacıyla dört ayrı tek yönlü ANOVA ile analiz edilmiştir. Sonuçlar, sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik boyutlarında gruplar arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermektedir ($F(3, 226) = 4.338$, $p < .05$; $F(3, 226) = 3.768$, $p < .05$). Tukey HSD çoklu karşılaştırma testi sonuçlarına göre, günde 0–30 dakika televizyon izleyenlerin sosyal sorumluluk ortalamaları, 61 dakika ve üzeri televizyon izleyenlere kıyasla anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Benzer şekilde, 0–30 dakika ve 31–60 dakika televizyon izleyenlerin küresel yetkinlik puan ortalamaları da 61 dakika ve üzeri izleyenlerden daha yüksek çıkmıştır. Bulgular Tablo 10'da sunulmaktadır.

Tablo 10: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların Kullandıkları Günlük TV İzleme Süresine göre Karşılaştırılması

Değişkenler	**Günlük TV İzleme Süresi**	**n**	**Ort.**	**S**	**% 95 Güven Aralığı**		**F**	**p**
					Alt Sınır	**Üst Sınır**		
Sosyal Sorumluluk	0-30 dk.	140	40.65	9.16	39.12	42.18	**4.338**	**.014**
	31-60 dk.	59	39.51	9.22	37.11	41.91		
	61 dk. ve üzeri	31	35.32	8.74	32.12	38.53		
	Toplam	230	39.64	9.25	38.44	40.84		
Küresel Yetkinlik	0-30 dk.	140	33.01	6.97	31.84	34.17	**3.768**	**.025**
	31-60 dk.	59	32.95	8.29	30.79	35.11		
	61 dk. ve üzeri	31	29.16	6.08	26.93	31.39		
	Toplam	230	32.47	7.31	31.52	33.42		

Tablo 10: Devam

Küresel Sivil Katılım	0-30 dk.	140	17.90	3.81	17.26	18.54	.709	.493
	31-60 dk.	59	17.25	4.31	16.13	18.38		
	61 dk. ve üzeri	31	17.26	4.27	15.69	18.83		
	Toplam	230	17.65	4.00	17.13	18.17		
Küresel Vatandaşlık	0-30 dk.	140	5.00	1.64	4.73	5.27	2.501	.084
	31-60 dk.	59	4.75	1.71	4.30	5.19		
	61 dk. ve üzeri	31	4.29	1.53	3.73	4.85		
	Toplam	230	4.84	1.65	4.62	5.05		

Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve alt boyut ortalamaları, katılımcıların STK üyelik durumuna göre karşılaştırılmak üzere dört ayrı bağımsız gruplar t-testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları, sivil toplum kuruluşu üyesi olan katılımcıların sosyal sorumluluk ve küresel sivil katılım boyutlarında anlamlı derecede daha yüksek ortalamalara sahip olduklarını göstermektedir ($t(228) = 2.112$, $p < .05$; $t(228) = 2.522$, $p < .05$). Buna karşılık, diğer alt boyutlar ve toplam puanlarda STK üyeliğine bağlı anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p > 05$). Bulgular Tablo 11'de gösterilmiştir.

Tablo 11: Küresel Vatandaşlık Ölçeği ve Alt Boyutlarına ilişkin Ortalamaların STK Üyelik Durumuna göre Karşılaştırılması

Değişkenler	**STK Üyelik**	**n**	**Ort.**	**S**	**% 95 Güven Aralığı**		**t**	**p**
					Alt Sınır	**Üst Sınır**		
Sosyal Sorumluluk	Evet	35	42.66	11.58	.24	6.88	**2.112**	**.036**
	Hayır	195	39.10	8.70				
Küresel Yetkinlik	Evet	35	34.43	7.96	-.33	4.94	1.725	.086
	Hayır	195	32.12	7.15				
Küresel Sivil Katılım	Evet	35	19.20	4.75	.40	3.26	**2.522**	**.012**
	Hayır	195	17.37	3.80				
Küresel Vatandaşlık	Evet	35	4.83	1.64	-.61	.59	-.041	.967
	Hayır	195	4.84	1.66				

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın temel sorusu olan *'İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri nasıldır?'* sorusuna yanıt verecek biçimde öncelikle sonuçlara yer verilmiş, ardından elde edilen bulgular literatürle karşılaştırılarak tartışılmıştır.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri; cinsiyet, sınıf, yaş, ebeveynlerin eğitim durumu, sosyal medya kullanımı, internette geçirilen süre ve STK üyeliği değişkenleri bakımından ele alınmıştır. Her bir değişkene ilişkin bulgular ve tartışmalar aşağıda sunulmuştur. Alan yazında, doğrudan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerini inceleyen bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, değerlendirmelerde farklı öğrenci grupları ve öğretmenlerle küresel vatandaşlık üzerine yapılan çalışmalar esas alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerinin genel ortalaması 4.84'tür. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin ortalama puanlar incelendiğinde, en yüksek ortalamanın "Sosyal Sorumluluk" (Ort. = 39.63), ardından "Küresel Yetkinlik" (Ort. = 32.47) ve "Küresel Sivil Katılım" (Ort. = 17.65) boyutlarında olduğu görülmüştür. Bu bulgu, öğrencilerin küresel vatandaşlıkla ilgili özellikle sosyal sorumluluk ve yetkinlik alanlarında daha yüksek farkındalık ve yeterlik düzeyine sahip olduklarını göstermektedir. Ölçek puanlarının yükseklik ve düşüklüğü değerlendirilirken en yüksek ve en düşük değerler ve ortalama arasıdaki ilişki referans alınmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerinin özellikle sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik boyutlarında yüksek çıkması, din eğitiminin bireylerde evrensel ahlaki değerler, toplumsal sorumluluk bilinci ve insanlık ortak paydasına yönelik duyarlılık kazandırma misyonuyla doğrudan ilişkilendirilebilir. Nitekim İslam dinî; adalet, merhamet, yardımlaşma, hakkaniyet ve toplumsal duyarlılık gibi değerleri önceleyen evrensel bir mesaj taşımaktadır. İlahiyat eğitimi, bu değerlerin teorik temellerini sunmakla kalmayıp öğrencilerin bu değerleri sosyal yaşama taşıma sorumluluğunu da pekiştirmektedir.

Küresel yetkinlik düzeyinin yüksek olması ise, öğrencilerin farklı kültürleri anlama, empati kurma ve dünya meselelerine daha açık bir bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir. Bu durum, ilahiyat fakültelerinde verilen din eğitimi, mezhepler tarihi, dinler tarihi ve din sosyolojisi gibi derslerin, öğrencilere çok yönlü bir din anlayışı kazandırdığını ve farklı inanç ve kültür yapılarına daha hoşgörülü yaklaşabilme becerisi geliştirdiğini düşündürmektedir. Buna karşın, küresel okuryazarlık boyutunda ortalamanın daha düşük çıkması, öğrencilerin dijital okuryazarlık, medya okuryazarlığı, küresel haber kaynaklarını izleme, çok dilli iletişim gibi alanlarda daha fazla desteğe ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Bu durum, din eğitimi programlarında dijital çağın gereklerine uygun güncellemeler yapılması gerektiğine de işaret etmektedir.

Literatürde öğretmen adaylarının ve öğrencilerin küresel vatandaşlık düzeylerine ilişkin yapılan çalışmalar, çeşitli gruplarda farklı düzeylerde tutum ve farkındalıkların ortaya çıktığını göstermektedir. Örneğin Erdoğan'ın[28] çalışmasında,

28 Erdoğan, "Turist Rehberlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeyini Demografik Açıdan Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma", 305.

turist rehberlerinin küresel vatandaşlık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Benzer biçimde, Göl'ün[29] gerçekleştirdiği araştırmada, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlığa yönelik tutumlarının oldukça olumlu düzeyde olduğu belirlenmiştir. Balbağ'ın[30] çalışmasında da, öğrencilerin küresel vatandaşlık algılarının yüksek düzeyde olduğu belirtilmiştir. Bulut ve Öksüzoğlu'nun[31] araştırmasında, öğretmen adaylarının küresel okuryazarlık, farkındalık ve tutum düzeylerinin yüksek olduğu; buna karşın küresel katılım düzeylerinin orta seviyede kaldığı belirlenmiştir. Durmuş'un[32] çalışmasında ise, öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık tutumlarının ölçek düzeyine göre tamamen olumlu düzeyde olduğu ifade edilmiştir.

Bununla birlikte, bazı araştırmalar daha orta düzeyde bir tutum ve farkındalığa işaret etmektedir. Engin ve Sarsar'ın[33] araştırmasında, sınıf öğretmeni adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerinin orta seviyede olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde, Özden ve Karadağ,[34] sosyal bilgiler öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerini orta düzeyde olarak tespit etmişlerdir. Türk'ün[35] çalışması da, öğrencilerin küresel vatandaşlıkla ilgili genel farkındalık ve yeterliklerinin orta-üst seviyede olduğunu göstermektedir. Bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, özellikle öğretmen adayları ve öğrenci gruplarında küresel vatandaşlığa yönelik olumlu bir eğilim gözlemlense de, bu düzeyin meslek grubuna, eğitsel yeterliğe ve çevresel faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterdiği anlaşılmaktadır.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde, yalnızca küresel sivil katılım alt boyutunda anlamlı bir farklılık gözlenmiştir. Bu boyutta, erkek öğrencilerin ortalamaları kadın öğrencilere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek çıkmıştır ($p < 05$). Diğer alt boyutlarda ve genel küresel okuryazarlık düzeyinde ise cinsiyete bağlı anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 05$). Bu bulgu, literatürdeki bazı çalışmalarla benzerlik gösterirken, bazılarıyla ise çelişmektedir.

Bulut ve Öksüzoğlu'nun[36] araştırmasında öğretmen adaylarının küresel okuryazarlık, küresel farkındalık ve küresel katılım düzeylerinde cinsiyete bağlı anlamlı bir fark bulunmadığı, ancak kadın öğretmen adaylarının küresel tutum düzeylerinin erkek adaylara göre daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Rızvanoğlu[37]

29 Göl, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 82.
30 Balbağ, *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Öğrenci ve Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlık Algıları*, 153.
31 Bulut - Öksüzoğlu, "Öğretmen Adaylarının Küresel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi", 277.
32 Durmuş, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, 46.
33 Engin - Sarsar, "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", 150.
34 Özdemir Özden - Karadağ, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", 25.
35 Türk, *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Küresel Okuryazarlık Yetkinliği: Ünye Örneği*, 125-126.
36 Bulut - Öksüzoğlu, "Öğretmen Adaylarının Küresel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi".
37 Betül Rızvanoğlu, *Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile İngilizce Özyeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi* (Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2025).

ise kadın öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerinin erkek öğretmen adaylarına kıyasla anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde Türk,[38] kız öğrencilerin bireysel yetkinlik ve küresel farkındalık açısından erkek öğrencilere göre daha yüksek puanlara sahip olduklarını ve bu farkın orta düzeyde bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Durmuş da[39] kız öğretmen adaylarının hem küresel vatandaşlık hem de çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının erkek adaylara göre daha olumlu olduğunu; özellikle adalet ve çevresel sorumluluk gibi değerlere daha yüksek önem verdiklerini belirtmiştir.

Bu sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, mevcut araştırmada erkek öğrencilerin yalnızca küresel sivil katılım boyutunda daha yüksek puan alması dikkat çekici bir bulgudur. Literatürde genellikle kadın öğrencilerin küresel vatandaşlık ya da ilgili alt boyutlarda daha olumlu tutumlar sergilediği görülmektedir. Dolayısıyla bu farklılık, küresel vatandaşlık algısının toplumsal cinsiyet rolleri, mesleki kimlik gelişimi ve bireysel değer yönelimleriyle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri sınıf düzeyi değişkenine göre incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir farkın bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, alanyazındaki benzer çalışmalarla da örtüşmektedir. Gürbüz ve Deniz,[40] okul öncesi öğretmen adaylarının küresel vatandaşlığa yönelik görüşlerinin sınıf düzeyine göre farklılaşmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Durmuş,[41] Göl,[42] Özden ve Karadağ[43] ile Çakmak vd.[44] tarafından yürütülen araştırmada da öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerinin sınıf düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Durmuş'un[45] çalışmasında, bazı sınıf düzeylerinin belirli alt boyutlarda daha yüksek tutum puanlarına sahip olduğu görülse de bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olmadığı vurgulanmıştır. Bu bulgular, sınıf düzeyinin küresel vatandaşlık tutumları üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Ancak bu durum, ilahiyat eğitiminin öğrencilerin küresel vatandaşlık algısı üzerinde hiçbir etkisinin bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Araştırmanın betimsel niteliği gereği, sınıf düzeyleri arasındaki farkların nedenleri açıklanamamakla birlikte,

38 Türk, *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Küresel Okuryazarlık Yetkinliği: Ünye Örneği*.

39 Durmuş, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*.

40 Fatma Bolattaş Gürbüz - Ümit Deniz, "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kültürel Zekâ Düzeyleri ile Küresel Vatandaşlığa Yönelik Algılarının İncelenmesi", *Black Sea Journal of Public and Social Sciences* 6/2 (2023), 57.

41 Durmuş, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, 50.

42 Göl, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 94.

43 Özdemir Özden - Karadağ, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", 22.

44 Zafer Çakmak vd., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnternet Kullanım Durumları ile Küresel Vatandaşlık Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 5/1 (2015), 107.

45 Durmuş, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, 50.

ilahiyat eğitimi sürecinde küresel vatandaşlıkla ilişkili değer, tutum ve becerilerin doğrudan ele alınmadığı veya bu süreçteki kazanımların öğrencilerin tutum düzeylerine tam olarak yansımadığı söylenebilir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri anne ve baba eğitim durumu değişkenleri açısından incelendiğinde; anne eğitim düzeyinin öğrencilerin toplam küresel vatandaşlık puanı üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturduğu, baba eğitim düzeyinin ise anlamlı bir etkiye sahip olmadığı belirlenmiştir. Özellikle annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin puanlarının daha düşük eğitim seviyesine sahip annelere oranla anlamlı biçimde daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, annelerin eğitim düzeyi arttıkça çocuklarına daha geniş bir dünya görüşü, kültürel farkındalık ve sosyal sorumluluk bilinci kazandırma eğiliminde olmalarıyla açıklanabilir. Ayrıca annelerin çocukların değer ve tutum gelişiminde daha etkin rol oynamaları, bu farkın temel nedeni olarak değerlendirilebilir.

Literatürde yer alan bazı çalışmalar da bu bulguyu desteklemektedir. Türk,[46] annesi yükseköğretim mezunu olan öğrencilerin küresel vatandaşlık tutumlarının anlamlı biçimde daha yüksek olduğunu; Göl[47] ise baba eğitim düzeyinin anlamlı bir fark oluşturmadığını ortaya koymuştur. Dolayısıyla bu sonuç, küresel vatandaşlık tutumlarının yalnızca akademik süreçlerle değil, aynı zamanda özellikle anne eğitimi gibi aile içi öğrenme ve değer aktarım süreçleriyle yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Öte yandan Balbağ'ın araştırmasında ise,[48] öğrencilerin küresel vatandaşlık algı düzeylerinin anne ve baba eğitim durumuna göre karşılaştırılmasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmadığı ifade edilmiştir. Bu durum, farklı örneklem grupları ya da ölçüm araçlarından kaynaklanabilecek değişkenliklerin, bulgular üzerinde etkili olabileceğini göstermektedir. Sonuç olarak, bu araştırmada annelerin eğitim düzeyinin öğrencilerin küresel vatandaşlık düzeylerini etkilediği görülmekte; ancak baba eğitim düzeyinin benzer bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, küresel vatandaşlık eğitimi ve değer aktarımı süreçlerinde annelerin rolüne daha fazla odaklanılması gerektiğine işaret etmektedir.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri, kullandıkları sosyal medya uygulamaları açısından incelendiğinde, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Ancak televizyon izleme süresinin artması, öğrencilerin sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik düzeylerinde anlamlı bir azalmaya neden olmaktadır. Bu durum, medya tüketim biçiminin bireylerin küresel vatandaşlık tutumları üzerinde dolaylı bir etkiye sahip olabileceğini düşündürmektedir. Literatürde yer alan bazı çalışmalar, sosyal medya kullanım biçimlerinin küresel

46 Türk, *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Küresel Okuryazarlık Yetkinliği: Ünye Örneği*, 128.
47 Göl, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 102.
48 Balbağ, *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Öğrenci ve Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlık Algıları*, 153-154.

vatandaşlık düzeyleri üzerinde etkili olabileceğini ortaya koymaktadır. Örneğin Karaca,[49] öğretmen adaylarının küresel okuryazarlık düzeylerinin; sosyal medyada küresel haber takibi yapma, birden fazla haber kaynağını düzenli takip etme, bölüm farklılıkları ve yurt dışında yaşama isteği gibi bireysel ve çevresel faktörlerden anlamlı biçimde etkilendiğini belirtmektedir. Benzer şekilde Öksüzoğlu,[50] öğretmen adaylarının sosyal medya tercihleri ile küresel vatandaşlık düzeyleri arasında arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermiştir. Çalışmadan elde edilen bulgulara, Twitter'ı tercih eden bireyler; sosyal sorumluluk, küresel yetkinlik, sivil katılım ve genel vatandaşlık puanlarında diğer sosyal medya platformlarını tercih edenlere kıyasla daha yüksek puanlar almıştır. Bu sonuç, Twitter'ın güncel olaylara erişim kolaylığı ve toplumsal duyarlılığı artıran yapısıyla açıklanabilir. Bu bağlamda, her ne kadar mevcut çalışmada sosyal medya uygulamaları arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiş olsa da, sosyal medya kullanım biçiminin ve içerik tercihinin bireylerin küresel vatandaşlık algısını şekillendirebilecek önemli bir etken olduğu söylenebilir. Dolayısıyla, sosyal medya araçlarının sadece kullanım sıklığı değil, içerik niteliği ve bireysel etkileşim biçimleri de dikkate alınarak daha derinlemesine araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

İlahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri, interneti kullanma sürelerine göre incelendiğinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Bu bulgu, öğrencilerin interneti ne kadar süreyle kullandıklarının, küresel vatandaşlık tutumları üzerinde doğrudan etkili olmadığını göstermektedir. Benzer sonuçlar daha önce yapılmış çalışmalarla da örtüşmektedir. Özden ve Karadağ,[51] öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık düzeylerinin internet kullanma sıklıklarına göre anlamlı biçimde farklılaşmadığını belirtmiştir. Bununla birlikte, bazı araştırmalar internet kullanımının biçimi ve amacı dikkate alındığında farklı sonuçlar ortaya koymaktadır. Örneğin Çakmak vd.,[52] Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının interneti daha olumlu ve bilinçli bir şekilde kullandıklarında küresel vatandaşlık düzeylerinde orta düzeyde pozitif bir gelişme görüldüğünü ifade etmektedir. Bu durum, internetin sadece kullanım süresiyle değil, nasıl ve ne amaçla kullanıldığıyla birlikte değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Engin ve Sarsar[53] ise, öğretmen adaylarının internette önemli ölçüde zaman geçirdiklerini ancak bu zamanı küresel vatandaşlık açısından yeterince verimli ve

49 Adem Karaca, "Examination Of Generation Z Pre-Service Teachers' Global Literacy Levels in Terms of Different Variables", *Scientific Educational Studies* 9/1 (2025), 47.

50 Muhammed Kürşat Öksüzoğlu, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile Günümüz Dünya Sorunlarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 70.

51 Özdemir Özden - Karadağ, "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", 23.

52 Çakmak vd., "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnternet Kullanım Durumları ile Küresel Vatandaşlık Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi", 110.

53 Engin - Sarsar, "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi", 157.

amaçlı kullanmadıklarını vurgulamaktadır. Kaya ve Kaya'nın[54] araştırmasında ise, interneti daha sık kullanan öğretmen adaylarının, çeşitli alt boyutlarda ve toplam puanda daha yüksek düzeyde puan aldığı; dolayısıyla internet kullanım sıklığının küreselleşme ve internet okuryazarlığına ilişkin farkındalığı anlamlı şekilde artırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgular bir arada değerlendirildiğinde, internetin küresel vatandaşlık üzerindeki etkisinin salt kullanım süresiyle sınırlı olmadığı, içeriğin niteliği, dijital okuryazarlık ve bireysel bilinç düzeyi gibi faktörlerin de dikkate alınması gerektiği anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, internetin küresel vatandaşlık eğitimi açısından etkili bir araç haline gelebilmesi için bireylerin dijital ortamları amaçlı, bilinçli ve eleştirel bir bakış açısıyla kullanmalarının teşvik edilmesi önem arz etmektedir.

İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeyleri, STK üyelik durumları açısından incelendiğinde; sosyal sorumluluk ve küresel sivil katılım alt boyutlarında, STK üyesi öğrencilerin anlamlı derecede daha yüksek puanlara sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak diğer alt boyutlar ve ölçeğin genel puan ortalaması açısından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç, STK üyeliğinin özellikle toplumsal sorumluluk bilinci ve sivil katılım eğilimleri üzerinde anlamlı biçimde daha yüksek puan elde ettikleri görülmüştür. Literatürde STK üyeliği ile küresel vatandaşlık arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalar, farklı bulgular ortaya koymaktadır. Gürbüz ve Deniz,[55] sivil toplum kuruluşlarına üyeliğin öğretmen adaylarının küresel vatandaşlık algılarını olumlu yönde etkilediğini belirtmiştir. Benzer şekilde Koçar da,[56] STK üyesi olan katılımcıların küresel vatandaşlık düzeylerinin, üye olmayanlara kıyasla anlamlı düzeyde daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Öksüzoğlu[57] ise, STK üyelerinin küresel vatandaşlık ve küresel sivil katılım düzeylerinin daha yüksek olduğunu; ancak sosyal sorumluluk ve küresel yetkinlik açısından olanlar ile olmayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmediğini belirtmiştir. Buna karşın, bazı araştırmalarda STK üyeliğinin küresel vatandaşlık üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı sonucuna varılmıştır. Örneğin Göl'ün[58] çalışmasında, Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının STK katılım düzeylerine göre tutumlarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Çelikten de,[59] sınıf öğretmenlerinin küresel vatandaşlık algılarının STK üyelik durumlarına göre

54 Berna Kaya - Aytaç Kaya, "Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları", *Sakarya University Journal of Education* 2/3 (2012), 92.

55 Bolattaş Gürbüz - Deniz, "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kültürel Zekâ Düzeyleri ile Küresel Vatandaşlığa Yönelik Algılarının İncelenmesi", 56.

56 Koçar, *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri ile Küresel Vatandaşlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*, 54.

57 Öksüzoğlu, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile Günümüz Dünya Sorunlarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*, 95.

58 Göl, *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*, 97.

59 Çelikten, *Sınıf Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile Öğrencilere Aktarmak İstedikleri Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki*, 69.

farklılaşmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Günaydın, [60] okul yöneticilerinin küresel vatandaşlık düzeylerinde STK üyelik durumuna bağlı anlamlı bir farklılık gözlemlememiştir. Bu farklı bulgular, STK üyeliğinin küresel vatandaşlık düzeyini etkileyip etkilemediğinin tek başına üyelik durumuyla değil; üyeliğin niteliği, aktif katılım düzeyi, yapılan faaliyetlerin çeşitliliği ve bireyin motivasyonu gibi faktörlerle birlikte değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Araştırmanın sınırlılıkları ve ulaşılan bulgular doğrultusunda şu öneriler geliştirilmiştir:

İlahiyat Fakültelerinde ders içeriklerine, küresel okuryazarlığı geliştirecek dijital medya okuryazarlığı, çok dilli iletişim ve uluslararası güncel olayların analizi gibi konular entegre edilmelidir. Ayrıca ilahiyat eğitimi sürecinde tüm derslerin, öğrencilerin küresel farkındalık, eleştirel düşünme, empati ve çokkültürlü anlayış gibi becerileri kazanmalarına katkı sağlayacak bir bakış açısıyla işlenmesi önem taşımaktadır. Öğrencilerin STK'lara katılımını artırmak amacıyla gönüllülük projeleri, toplumsal farkındalık etkinlikleri ve yardım kampanyaları düzenlenmeli; bu faaliyetler ders kredisi ile ilişkilendirilerek teşvik edilmelidir. Anne eğitim düzeyinin etkisi dikkate alınarak ailelerin küresel değerler konusundaki farkındalığını artıracak aile seminerleri düzenlenmelidir. Televizyon izleme süresinin olumsuz etkilerini azaltmak için, öğrencilere nitelikli medya tüketimi konusunda eğitimler verilmeli; belgesel, kültürel programlar ve uluslararası haber kaynaklarının takibi teşvik edilmelidir. Değişim programları, çevrim içi kültürlerarası buluşmalar ve yabancı uyruklu öğrencilerle ortak etkinlikler düzenlenerek öğrencilerin farklı kültürleri tanıma ve empati becerileri geliştirilmelidir. Müfredatta adalet, insan hakları, çevre bilinci ve barış gibi evrensel değerlerin, İslam'ın temel ilkeleriyle ilişkilendirilerek işlenmesine önem verilmelidir. Çalışmanın genellenebilirliğini artırmak amacıyla, farklı illerdeki ilahiyat fakültelerinde ve çeşitli öğrenci gruplarıyla benzer araştırmalar yürütülmelidir. Bu önerilerin hayata geçirilmesi, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin küresel vatandaşlık düzeylerinin güçlendirilmesine ve küresel ölçekte sorumluluk bilinci yüksek bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlayacaktır.

60 Hasan Günaydın, *Okul Yöneticilerinin Küresel Vatandaşlık Tutumlarının İncelenmesi* (Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 60.

Kaynakça

Aktaş, Hamza. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Gelecek Zaman Algısı ile Akademik Erteleme Davranışı Arasındaki İlişki: Gümüşhane Üniversitesi Örneği". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10/20 (2021), 271-299.

Altaş, Nurullah. "Küreselleşme, Çokkültürcülük ve Din Eğitimi". *Din Eğitiminde Çağdaş Konular*. ed. Mustafa Köylü. İstanbul: Dem Yayınları, 3. Baskı., 2020.

Arıcan, Sümeyra. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Tutumları ve Lisans Eğitimi Deneyimleri". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi* 14/1 (2025), 1-21. https://doi.org/10.33206/mjss.1442691

Balbağ, Nur Leman. *İlkokul Sosyal Bilgiler Dersi Bağlamında Öğrenci ve Öğretmenlerin Küresel Vatandaşlık Algıları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Doktora Tezi, 2016.

Bolattaş Gürbüz, Fatma - Deniz, Ümit. "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Kültürel Zekâ Düzeyleri ile Küresel Vatandaşlığa Yönelik Algılarının İncelenmesi". *Black Sea Journal of Public and Social Science* 6/2 (2023), 48-62. https://doi.org/10.52704/bssocialscience.1221897

Bulut, Birol - Öksüzoğlu, Muhammet Kürşat. "Öğretmen Adaylarının Küresel Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi". *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 13/1 (2025), 254-284.

Canbazoğlu Bilici, Sedef. "Örnekleme Yöntemleri". *Eğitimde Araştırma Yöntemleri*. 71-72. Ankara: Pegem Akademi, 1. Baskı., 2019.

Creswell, John W. *Eğitim Araştırmaları Nicel ve Nitel Araştırmanın Planlanması, Yürütülmesi ve Değerlendirilmesi*. İstanbul: Edam Yayıncılık, 3. Baskı., 2020.

Çakmak, Zafer vd. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının İnternet Kullanım Durumları ile Küresel Vatandaşlık Algıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi* 5/1 (2015), 99-112. http://dx.doi.org/10.17984/adyuebd.34905

Çelikten, Lütfullah. *Sınıf Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile Öğrencilere Aktarmak İstedikleri Değerlere İlişkin Görüşleri Arasındaki İlişki*. Niğde: Niğde Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

Dağaşan, Emre. *Sınıf Öğretmenlerinin Küresel Vatandaşlık Tutumları ile Kültürel Değerlere Duyarlılıkları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Doğan, Sariye - Aşlamacı, İbrahim. "Türkiye Yüzyılı Maarif Modelinin Değer Eğitimi Açısından Analizi". *Çukurova Araştırmaları* 11/1 (2025), 72-90. http://dx.doi.org/10.29228/cukar.80525

Durmuş, Gülsemin. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık ve Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2017.

Engin, Gizem - Sarsar, Fırat. "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi". *International Journal of Human Sciences* 12/1 (2015), 150-161. https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i1.3159

Erdoğan, Yakup. "Turist Rehberlerinin Küresel Vatandaşlık Düzeyini Demografik Açıdan Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma". *Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 11/43 (2024), 299-308. https://doi.org/10.29228/TIDSAD.79398

Göl, Emrullah. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2013.

Günaydın, Hasan. *Okul Yöneticilerinin Küresel Vatandaşlık Tutumlarının İncelenmesi*. Eskişehir: Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

Karaca, Adem. "Examination of Generation Z Pre-Service Teachers' Global Literacy Levels in Terms of Different Variables". *Scientific Educational Studies* 9/1 (2025), 28-49. https://doi.org/10.31798/ses.1702564

Kaya, Berna - Kaya, Aytaç. "Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları". *Sakarya University Journal of Education* 2/3 (2012), 81-95.

Kirkwood, Toni Fuss. "Our Global Age Requires Global Education: Clarifying Definitional Ambiguities". *The Social Studies* 92/1 (2001), 10-15. https://doi.org/10.1080/00377990109603969

Koçar, Enes. *Öğretmen Adaylarının Medya Okuryazarlık Düzeyleri İle Küresel Vatandaşlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Morais, Duarte B. - Ogden, Anthony C. "Initial Development And Validation Of The Global Citizenship Scale". *Journal of Studies in International Education* 15/5 (2011), 445-466. https://doi.org/10.1177/1028315310375308

"Oxfam". Education for Global Citizenship A guide for schools, 2015. https://www.oxfam.org.uk/education/

Öksüzoğlu, Muhammed Kürşat. *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile Günümüz Dünya Sorunlarına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.

Özdemir Özden, Döndü - Karadağ, Yıldıray. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeylerinin İncelenmesi". *International Journal of Field Education* 7/2 (2021), 12-35.

Rızvanoğlu, Betül. *Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Düzeyleri ile İngilizce Özyeterlik İnançları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2025.

Sağlam, İsmail - Demir Sakınmaz, Züleyha. "İlahiyat Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Benlik Algıları ve Yetkinliklerinin Değerlendirilmesi". *Balıkesir İlahiyat Dergisi* 17 (2023), 355-377.

Şahin, İbrahim Fevzi - Çermik, Fatih. "Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması." *Eastern Geographical Review* 31 (2014), 207-218. http://dx.doi.org/10.17295/dcd.30443

Toy, İlknur. "Türkiye'de Küresel Vatandaşlık Üzerine Yapılan Lisansüstü Tezlerin Araştırma Eğilimlerinin İncelenmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması". *Uluslararası Sosyal Bilimler Eğitimi Dergisi* 9/1 (2023), 52-90. https://doi.org/10.47615/issej.1082097

Türk, Hakan. *Ortaokul Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Küresel Okuryazarlık Yetkinliği: Ünye Örneği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Doktora Tezi, 2022.

Uçar, Recep - Gürbüz Yiğit, Dilek. "Üniversite Öğrencilerinin İlahiyatçı Kavramına Yönelik Metaforik Algılarının İncelenmesi". *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 58 (2025), 77-108.

Uçar, Recep - Kurt, Tuba. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Yaşam Becerileri ile Gelecek Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Rize İlahiyat Dergisi* 28 (2025), 229-246. https://doi.org/10.32950/rid.1595751

Yılmaz, Hüseyin. *Din Eğitimi ve Sosyal Barış*. İstanbul: Dem Yayınları, 1. Baskı., 2019.